

CO7

Middeleeuwse dobbelstenen

Tegenwoordig spelen we allemaal wel eens een gezelschapsspelletje samen met het gezin of enkele vrienden. Het gebruik van een dobbelsteen is zo vanzelfsprekend voor ons dat we er vaak niet bij stil staan welke geschiedenis dit voorwerp heeft. Een opgraving in Poperinge uit 2010 neemt ons terug mee naar de middeleeuwen.

In 2010 stonden rioleringswerken en de heraanleg van de Grote Markt in Poperinge op de agenda. Voorafgaand voerde Monument Vandekerckhove het grootste archeologisch onderzoek uit dat de stad ooit kende. Bij de opgraving kwamen heel wat sporen en vondsten uit vooral de volle en late middeleeuwen (1000 – 1500) aan het licht. De sporen tonen een dynamische evolutie van het centrum van de stad die gaat van bebouwing langs een hellende straat naar de Vleterbeek tot de vorming van een groter marktplein in de 14de eeuw, gedomineerd door de lakenhallen. Na 1600 krijgen we het plein zoals we het ongeveer tot op de dag van vandaag kennen. Tussen de straat op de markt en het kerkhof van de Sint-Bertinuskerk was ongeveer 300 jaar langs een brede gracht gelegen, die rond 1310 definitief werd opgevuld. De opgevulde grond in deze gracht leverde een schat aan materiaal op uit de late 13de eeuw en vroege 14de eeuw.

Eén van de opvallendste vondsten in deze gracht waren een 300-tal dobbelsteentjes. Deze zijn vervaardigd uit been en variëren in grootte tussen 6 en 10 mm. De grootte kan afhankelijk zijn van het dierenbot dat men gebruikte om de dobbelsteen uit te snijden. De ogen van deze dobbelstenen werden aangebracht met behulp van een beitel. De schikking van de cijfers verschillen met de dobbelstenen van vandaag: zo maakt de som van de tegenovergestelde kanten vandaag altijd 7 (1-6; 2-5 en 3-4), waarbij in de middeleeuwen de 1 tegenover de 2

en de 5 tegenover de 6 staat.

Net zoals nu hadden de mensen in de middeleeuwen ook vrije tijd. Een van de bezigheden waren allerlei spelen, zoals bordspelen, kansspelen en kaarten. Deze spelen werden zowel openbaar als binnenshuis beoefend. Zowel bij bordspelen als bij dobbelen had je vaak een dobbelsteen nodig. Laat ons eventjes dieper ingaan op het dobbelen. De middeleeuwse mens heeft de dobbelsteen overgenomen van de Grieken en de Romeinen. Het gebruik van dobbelstenen vinden we niet echt terug bij de kinderen, zij hadden andere dingen om mee te spelen, bijvoorbeeld tollen, poppen...

Dobbelen, een gokspel, was zeer populair bij de volwassenen, maar ondanks de populariteit werd het niet erg hoog geacht. Dobbelen is een kansspel waarbij de kundigheid van de speler nauwelijks een rol speelt. Om het geluk naar zijn hand te zetten werd er ook al in de middeleeuwen vals gespeeld. Zo liet men dobbelstenen maken die bijvoorbeeld twee zessen hadden of die zwaarder gemaakt werd door middel van lood waardoor hij altijd op de juiste kant viel. Tussen de gevonden dobbelstenen in Poperinge zaten geen aangepaste dobbelstenen.

De westerse kerkelijke autoriteiten beschouwden het dobbelen als zondig gedrag. Wereldlijke autoriteiten hebben er ook vaak negatief over geoordeeld, omdat het tot twisten en verkwisting van (familie)bezit kon leiden. Al snel kwam er een verbod op het

spel en stond er dan ook een hoge boete op het bezit van dobbelstenen. Vaak werden de dobbelstenen daarom ook klein uitgevoerd zodat ze makkelijk verstopt konden worden. In noodgevallen konden ze zelfs ingeslikt worden, wat wellicht verklaart waarom ze soms ook in middeleeuwse beerputten worden teruggevonden.

Waarom er op een kleine oppervlakte zoveel dobbelstenen werden gevonden in de gracht blijft een vraagteken. Moesten ze snel worden weggegooid door de bezitter of zijn ze weggegooid nadat ze in beslag werden genomen? Het blijft een gokje waar de middeleeuwse dobbelaar jaloers zou op zijn.

Wanneer je de volgende keer een dobbelsteen in je handen hebt, zal je ongetwijfeld terugdenken aan hoe spannend het geweest moet zijn om een dobbelsteentje op zak te hebben in de middeleeuwen.

(Klik op de afbeeldingen om ze te vergroten)